

Fimmtudaginn 2. október 1997.

Nr. 458/1996.

Sæunn Axels ehf.

(Erla S. Árnadóttir hrl.)

gegn

Sölusambandi íslenskra fiskframleiðenda hf.

(Pétur Guðmundarson hrl.)

Vextir.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Garðar Gíslason, Arnljótur Björnsson og Markús Sigurbjörnsson.

Áfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 18. desember 1996. Hann krefst aðallega sýknu af kröfum stefnda og málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti. Til vara krefst áfrýjandi þess, að sér verði aðeins gert að greiða stefnda 17.693,38 evrópskar gjaldmiðilseiningar (ECU), til þrautavara 41.151,94 ECU og enn til vara 53.003,13 ECU, í öllum tilvikum með árlegum dráttarvöxtum sem hér segir: 10,3% frá 1. desember 1993 til 1. janúar 1994, 10,1% frá þeim degi til 1. apríl sama árs, 10,8% frá þeim degi til 1. júní sama árs, 10,3% frá þeim degi til 1. október sama árs, en samkvæmt 11. gr. vaxtalaga nr. 25/1987 frá þeim degi til greiðsludags. Verði einhver varakrafan tekin til greina, krefst áfrýjandi þess, að málskostnaður verði felldur niður.

Stefndi krefst staðfestingar héraðsdóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

I.

Samkvæmt gögnum málsins sótti áfrýjandi 16. nóvember 1990 um inngöngu í Sölusamband íslenskra fiskframleiðenda, sem fallist var á með áritun forráðamanna þess á umsóknina 1. mars 1991. Áfrýjandi verkaði þá saltfisk, svo sem hann gerir enn, en á umræddum tíma hafði stefndi einkarétt á útflutningi saltfisks og naut þess réttar allt til ársloka 1992.

Með því að ganga í Sölusamband íslenskra fiskframleiðenda gekkst áfrýjandi undir svokölluð lög þess, þar sem meðal annars var mælt fyrir um skyldu sölusambandsins til að annast sölu afurða fé-

lagsmanna og gæta jafnræðis á milli þeirra um verð fyrir þær, um skyldu félagsmanna til að afhenda sölusambandinu afurðir sínar til sölu, jafnharðan og þær yrðu fullbúnar, og um bann við því, að félagsmenn seldu afurðir sínar sjálfir án samþykkis stjórnar sölusambandsins. Í 36. gr. þessara samþykkta sagði enn fremur eftirfarandi: „Eignir félagsmanna í séreignarsjóði eða aðrar innstæður í vörslu félagsins, eins og þær eru á hverjum tíma, setur hver félagsmaður félaginu að handveði fyrir sérhverri skuld, sem hann kann að skulda SÍF á hverjum tíma. Félagið getur notað sérhverja innstæðu félagsmanns til skuldajöfnunar við hverja þá skuld, sem félagsmaður hefur stofnað til við félagið, jafnóðum og hún gjaldfellur eða þegar innstæður koma til útborgunar.“

Áfrýjandi mun hafa sagt sig úr Sölusambandi íslenskra fiskframleiðenda fyrri hluta árs 1992. Kom sú uppsögn til framkvæmdar í lok ársins.

Áfrýjandi kveðst hafa frá árinu 1989 lagt áherslu á verkun þurrk-aðs saltfisks. Til þeirrar verkunar hafi hann keypt blautfisk af öðrum framleiðendum og keppt þannig við Sölusamband íslenskra fiskframleiðenda um þá afurð. Snemma árs 1991 hafi fulltrúar sölusambandsins leitað eftir því við áfrýjanda, að hann hætti þessum beinu viðskiptum við framleiðendur blautfisks gegn því, að það útvegaði honum slíkt hráefni til verkunar. Mun þetta hafa orðið að ráði. Hinn 18. desember sama árs gerðu síðan áfrýjandi og sölusambandið skriflegan samning um þessi viðskipti, sem nefndur var kaupsamningur. Samkvæmt honum skuldbatt sölusambandið sig til að selja áfrýjanda um 300 tonn af blautverkuðum saltfiski eða öðru söltuðu hráefni til þurrkunar árið 1992, og virðist þetta magn hafa átt að dreifast jafnt á alla mánuði ársins. Um greiðslur og verð sagði eftirfarandi í samningnum:

„Til tryggingar greiðslu á keyptu hráefni skal liggja fyrir bankaábyrgð, að fjárhæð 25 milljónir kr., úttekt hráefnis hverju sinni skal ekki yfirstíga þessa ábyrgð. Miðað skal við 60 daga greiðslufrest, nema um annað sé samið hverju sinni.

Greiðslufrestur er 60 dagar frá afhendingu hráefnis. Verð miðast við gildandi skilaverð SÍF (í ECU) miðað við afhendingardag.“

Af gögnum málsins verður ráðið, að áfrýjandi hafi fengið frá sölusambandinu tímabilið frá janúar 1991 til júlí 1992 samtals um

295 tonn af hráefni, að andvirði 1.399.329,71 ECU. Ekki verður séð, að áfrýjandi hafi greitt fyrir þessi hráefniskaup með peningum í neinu öðru tilviki en því, sem síðar greinir, en sölusambandið virðist á tímabilinu frá mars 1991 til september 1993 hafa tekið af verði afurða, sem það fékk í hendur við umsýslusölu fyrir áfrýjanda, greiðslur upp í skuld vegna hráefniskaupanna. Stóðu þannig eftir af skuldinni á síðastnefndu tímamarki 168.346,10 ECU.

Í samræmi við fyrrgreint ákvæði kaupsamningsins 18. desember 1991 aflaði áfrýjandi ábyrgðar Sparisjóðs Ólafsfjarðar vegna saltfiskskaupa hjá Sölusambandi íslenskra fiskframleiðenda. Samkvæmt yfirlýsingu sparisjóðsins um þessa ábyrgð 23. október 1991 skyldi hún gilda til 1. júlí 1992. Hinn 30. júní 1992 krafði sölusambandið sparisjóðinn um greiðslu í skjóli ábyrgðarinnar á 355.116,36 ECU. Af þessu tilefni lýsti sparisjóðurinn samdægurs yfir framlengingu á ábyrgðinni til loka sama árs. Sölusambandið krafði sparisjóðinn að nýju um greiðslu samkvæmt ábyrgðinni 28. desember 1992, í það sinn á 245.606,01 ECU, og var ábyrgðin framlengd aftur til loka apríl 1993 með yfirlýsingu sparisjóðsins 29. janúar þess árs. Enn krafði sölusambandið sparisjóðinn um greiðslu í skjóli ábyrgðarinnar 27. apríl 1993, og var fjárhæð skuldarinnar þá sögð vera 173.128,53 ECU. Ekki kom til frekari framlengingar á ábyrgð sparisjóðsins. Sölusambandið ítrekaði greiðslutilmæli sín í bréfi til sparisjóðsins 18. ágúst 1993, og sagði þar meðal annars: „Ábyrgð þessi hefur ekki fengist upp gerð, en skuld Sæunnar Axels hf. fyrir saltfiskskaupum nemur í dag XEU 173.128,53. Samkvæmt símtali við yður 10. 6. 1993 var undirrituðum tjáð, að frágangur á þessari ábyrgð væri í gangi, og yrði málinu lokið fljótlega eftir fyrrgreindan tíma, 18. 8. 1993, hefur undirritaður ekkert heyrt um málið þrátt fyrir ítrekaðar tilraunir til að ná símasambandi við yður. Með bréfi þessu fer ég fram á, að gengið sé frá þessu máli fyrir 15. 9. 1993, að öðrum kosti er ég neyddur til að senda málið lögfræðingi okkar til innheimtu. SÍF gerir kröfu um fulla vexti frá 1. 1. 1993 til greiðsludags.“

Áfrýjandi greiddi 168.346,10 ECU inn á bankareikning sölusambandsins 30. nóvember 1993. Í viðeigandi reit á innborgunarseðli var rituð svofelld skýring áfrýjanda á þessari greiðslu: „Greidd viðskiptaskuld v. SÍF, lokagreiðsla.“ Af fram lögðu símbréfi verður séð,

að áfrýjandi sendi sölusambandinu myndrit af innborgunarseðlinum samdægurs með svofelldum skilaboðum: „Skv. símtali í gær er nú ofangr. skuld Sæunnar Axels hf., viðsknr. 051355, greidd að fullu.“ Sölusambandið svaraði áfrýjanda með bréfi 1. desember 1993, og var skuld hans þar sundurliðuð í höfuðstól, að fjárhæð 168.346,10 ECU, og áfallna vexti, 59.262,17 ECU, samtals 227.608,27 ECU, sem áfrýjandi hafi greitt 168.346,10 ECU inn á daginn áður. Stæði því eftir skuld, að fjárhæð 59.262,17 ECU, sem krafist var, að greidd yrði þegar í stað. Í bréfinu var því mótmælt, að samkomulag hefði verið um lokauppgjör með greiðslunni 30. nóvember 1993, en tekið var fram, að samkvæmt venju hefði henni verið varið til að greiða fyrst áfallna vexti og síðan innborgun á höfuðstól skuldarinnar. Bréfinu fylgdi sundurliðaður útreikningur á vöxtum af skuldinni, sem reiknaðir voru af úttektum áfrýjanda allt frá upphafi umræddra viðskipta hans við sölusambandið í byrjun árs 1991, en í útreikningnum var miðað við þá forsendu, að dráttarvextir féllu á ógreidda skuld áfrýjanda að liðnum 60 dögum frá hverri hráefnisúttekt.

Sölusamband íslenskra fiskframleiðenda var lagt niður árið 1993 samhliða því, að stofnað var samnefnt hlutafélag, stefndi í málinu, sem hefur tekið við réttindum og skyldum sölusambandsins. Í málinu krefst stefndi greiðslu á fyrrnefndum vöxtum, að fjárhæð 59.262,17 ECU, sem áfrýjandi telur sér óskýlt að inna af hendi. Málsástæðum aðila varðandi þetta ágreiningsatriði er í meginatriðum lýst í hinum áfrýjaða dómi.

II.

Áður tilvitnað ákvæði í kaupsamningi áfrýjanda við Sölusamband íslenskra fiskframleiðenda 18. desember 1991 um greiðslu fyrir hráefni, sem hinn síðarnefndi skyldi útvega hinum fyrrnefnda, verður að skýra eftir orðanna hljóðan á þann veg, að áfrýjandi hafi átt að njóta greiðslufrests í 60 daga, þar til skuld hans af þeim sökum kæmi í gjalddaga. Verður að fallast á það með stefnda, að gjalddagi í þessum viðskiptum hafi fyrir fram verið ákveðinn í þeim skilningi, sem um ræðir í 1. mgr. 9. gr. laga nr. 25/1987, sbr. 4. gr. laga nr. 67/1989, hvað greiðsluskyldu áfrýjanda varðaði. Ekki eru efni til að taka til greina þá málsástæðu áfrýjanda, að skilyrði séu til að víkja til hliðar þessu ákvæði samningsins í heild eða að hluta á grundvelli

36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga, sbr. 6. gr. laga nr. 11/1986.

Áfrýjandi hefur borið því við í málinu, að umrædd ákvæði í samningnum verði að skilja þannig, að greiðslufrestur aðila hafi verið gagnkvæmur. Hafi ekki aðeins áfrýjanda borið að greiða fyrir hráefni innan 60 daga frá viðtöku þess, heldur hafi sölusambandinu borið að greiða söluverð fullunninna afurða innan sama frests frá afhendingu þeirra. Hvað sem líður skýringu samningsins um þetta atriði, verður ekki litið fram hjá því, að í málinu liggja ekki fyrir viðhlítandi gögn um, hvort sölusambandið hafi vanefnt skyldu sína að þessu leyti eða í hvaða mæli það kunni að hafa gerst. Getur úrlausn um skýringu samningsins að þessu leyti því ekki haft áhrif á niðurstöðu málsins.

Í málinu liggur fyrir yfirlit frá Sölusambandi íslenskra fiskframleiðenda um viðskipti þess við áfrýjanda árið 1992, og er það dagsett 3. maí 1993. Af yfirlitinu verður séð, að sölusambandið hefur fært áfrýjanda til gjalda úttektir á hráefnum auk kostnaðar af umbúðum og flutningskostnaðar, en fært áfrýjanda til tekna söluverð afurða frá honum. Af þessu verður ráðið, að sölusambandið hafi tekið söluverð afurðanna eftir þörfum til greiðslu á skuldum áfrýjanda við sig með skuldajöfnuði í skjóli fyrrgreinds ákvæðis í 36. gr. samþykktar sinna. Í yfirlitinu eru áfrýjanda hins vegar hvergi færðir til gjalda vextir af úttektarskuldum, svo sem hefði þó verið full ástæða til í ljósi þessara uppgjörshátta, ef sölusambandið hugðist reisa rétt til vaxta á fyrrgreindu ákvæði um gjaldfrest í kaupsamningi við áfrýjanda. Þeim mun frekar var brýnt tilefni til slíks, þegar þess er gætt, að samkvæmt viðskiptayfirlitinu hefur sölusambandið allt fram á seinni hluta árs 1992 greitt áfrýjanda út fé af viðskiptareikningnum og glatað þannig kosti á að fá vexti greidda sér með skuldajöfnuði. Með þessu gaf því sölusambandið áfrýjanda réttmæta ástæðu til að líta svo á, að það myndi ekki beita umræddum rétti sínum til vaxta af úttektarskuldum hans árin 1991 og 1992. Því til viðbótar geta fyrrgreind ummæli í bréfi sölusambandsins til Sparisjóðs Ólafsfjarðar 18. ágúst 1993, þar sem það áskildi sér rétt til vaxta af úttektarskuldum áfrýjanda frá upphafi þess árs, ekki skoðast sem annað en staðfesting á því, að það hafi fallið frá rétti sínum til vaxta vegna viðskipta á fyrri tímabilum. Verður þegar af þessum

sökum að hafna kröfum stefnda á hendur áfrýjanda, að því er varðar vexti af skuld hins síðarnefnda fram til upphafs ársins 1993. Koma þá ekki til sérstakrar skoðunar málsástæður áfrýjanda, sem lúta að fyrningu á hluta vaxtakröfu stefnda vegna ársins 1991 og álítaefnum um, hvort samningur hafi verið um ákveðinn gjalddaga í viðskiptum áfrýjanda og sölusambandsins fyrir gerð kaupsamnings 18. desember 1991.

Um réttarsamband aðila eftir það tímamark, sem að framan greinir, verður á hinn bóginn að líta til þess, að úrsögn áfrýjanda úr Sölusambandi íslenskra fiskframleiðenda kom til framkvæmdar í byrjun árs 1993 samhliða því, að kaupsamningur þeirra 18. desember 1991 rann sitt skeið á enda. Að auki féll einkaréttur sölusambandsins til saltfisksútflutnings niður í ársbyrjun 1993, og kom hann því ekki lengur í veg fyrir, að áfrýjandi gæti leitað annarra leiða til að koma afurðum sínum í verð, svo sem ætla má af gögnum málsins, að honum hafi verið kappsmál vegna óánægju með viðskipti sín við sölusambandið. Eftir þetta tímamark var þess því hvorki að vænta, að framhald yrði á hráefniskaupum áfrýjanda fyrir atbeina sölusambandsins né umsýslusölu þess á afurðum frá honum. Áfrýjanda mátti vera fullljóst, að hann stóð í verulegri skuld við sölusambandið í byrjun árs 1993, sem ókomnar greiðslur vegna umsýslusölu á afurðum frá honum gátu hvergi nærri dugað fyrir. Þá hafði áfrýjandi enga ástæðu til að vænta þess, að atvik varðandi viðskiptatengsl sín og sölusambandsins gætu orðið til þess, að það félli frá rétti sínum til vaxta af skuld hans eftir þessi þáttaskil. Með fyrrgreindum ummælum í bréfi sölusambandsins til Sparisjóðs Ólafsfjarðar 18. ágúst 1993 voru að auki tekin af tvímæli um, að það hygðist halda til streitu rétti sínum til vaxta af skuld áfrýjanda frá byrjun þess árs, en á þeirri yfirlýsingu varð ekki slíkur dráttur, að áfrýjandi geti nú borið við tómlæti í þeim efnunum. Að öllu þessu gættu verður því að fallast á, að stefndi eigi rétt til vaxta af skuld áfrýjanda við Sölusamband íslenskra fiskframleiðenda frá 1. janúar 1993 að telja. Verður því tekin til greina varakrafa áfrýjanda, en um hana er ekki tölulegur ágreiningur, enda er hún sama efnis og varakrafa, sem stefndi hélt fram fyrir héraðsdómi.

Samkvæmt framansögðu verður áfrýjandi dæmdur til að greiða stefnda 17.693,38 ECU með dráttarvöxtum, eins og í dómsorði

greinir. Verður áfrýjandi jafnframt dæmdur til að greiða stefnda málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, sem ákveðinn er í einu lagi, svo sem fram kemur í dómsorði.

D ó m s o r ð:

Áfrýjandi, Sæunn Axels ehf., greiði stefnda, Sölusambandi íslenskra fiskframleiðenda hf., 17.693,38 evrópskar gjaldmiðils-einingar með dráttarvöxtum miðuðum við þann gjaldmiðil samkvæmt 11. og 12. gr. vaxtalaga nr. 25/1987 frá 1. desember 1993 til greiðsludags.

Áfrýjandi greiði stefnda samtals 400.000 krónur í máls-kostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 14. nóvember 1996.

Ár 1996, fimmtudaginn 14. nóvember, er á dómþingi Héraðsdóms Reykjavíkur, sem háð er af Allani Vagni Magnússyni héraðsdómara í Dómhúsinu við Lækjartorg, kveðinn upp dómur í málinu nr. E-3111/1995: Sölusamband íslenskra fiskframleiðenda hf. gegn Sæunni Axels hf. og Sparisjóði Ólafsfjarðar til réttargæslu.

Mál þetta, sem dómtekið var 11. þessa mánaðar, er höfðað með stefnu, birtri 12. maí 1995.

Stefnandi er Sölusamband íslenskra fiskframleiðenda hf., kt. 580293-2989, Aðalstræti 6, Reykjavík.

Stefndi er Sæunn Axels hf., kt. 691189-1559, Hlíðarvegi 51, Ólafsfirði. Þá er Sparisjóði Ólafsfjarðar, kt. 610269-6809, Aðalgötu 14, Ólafsfirði, stefnt til réttargæslu.

Dómkröfur stefnanda eru þær aðallega, að stefndi verði dæmdur til að greiða sér 59.262,17 ECU (XEU) með [nánar tilgreindum dráttarvöxtum]. Þess er jafnframt krafist, að dæmt verði, að dráttarvextir leggist við höfuðstól á tólf mánaða fresti, í fyrsta sinn 1. desember 1994, allt í samræmi við 12. gr. vaxtalaga.

Til vara gerir stefnandi þær stefnukröfur, að stefnda verði dæmt að greiða stefnanda 17.693,38 ECU (XEU) með sömu dráttarvöxtum og í aðalkröfu.

Þá er í báðum tilvikum gerð krafa um greiðslu málskostnaðar að mati dómsins.

Ekki eru gerðar sjálfstæðar kröfur á hendur réttargæslustefnda.

Dómkröfur stefnda eru þær, að hann verði sýknaður af öllum kröfum

stefnanda og stefnandi dæmdur til að greiða stefnda málskostnað að mati dómsins.

Til vara er þess krafist, að til skuldajafnaðar hugsanlega dæmdri fjárhæð komi krafa hans á hendur stefnanda, að fjárhæð 4.538 XEU, með [nánar tilgreindum vöxtum], einnig, að stefnandi verði dæmdur til að greiða stefnda málskostnað að mati dómsins.

Af hálfu réttargæslustefnda eru engar kröfur gerðar.

Málsatvik.

Stefndi rekur fiskverkun í Ólafsfirði og var aðili að Sölusambandi íslenskra fiskframleiðenda til loka ársins 1992.

Árið 1989 hóf stefndi þurrfisksverkun og keypti hráefni af stefnanda frá janúarmánuði 1991 og fram á ár 1992 og verkaði það, en stefnandi annaðist sölu á afurðum stefnda, enda hafði stefnandi einkaleyfi á saltfisksútlutningi til ársloka 1991.

Stefnandi hefur lagt fram yfirlit yfir úttektir stefnda á hráefni, þar sem einnig er færður afreikningur, er stefnda voru færð til tekna andvirði seldra afurða.

Aðilar gerðu með sér kaupsamning, dagsettan 18. desember 1991. Þar segir, að stefnandi selji stefnda 300 tonn (25 tonn á mánuði) af blautverkuðum saltfiski eða öðru söltuðu hráefni til þurrkunar árið 1992. Miðað skyldi við 60 daga greiðslufrest frá afhendingu hráefnis og verð miðast við gildandi skilaverð SÍF (í ECU) miðað við afhendingardag.

Stefndi tók út hráefni hjá stefnda fram til 17. júlí 1992. Í árslok 1992 fór stefnandi fram á það við réttargæslustefnda, að hann greiddi skuldina, en að beiðni hins síðarnefnda var bankaábyrgð framlengd um 4 mánuði, til 30. apríl 1993.

Stefndi greiddi 168.346,10 ECU inn á reikning stefnanda 20. nóvember 1993. Samkvæmt yfirliti því, sem stefnandi ber fyrir sig, var staða viðskipta aðila þá sú, að höfuðstóll skuldar stefnda var 168.346,10 ECU, en áfallnir vextir samtals 59.262,17 ECU.

Stefndi hefur neitað að greiða vexti þessa, og kveður stefnandi sér því nauðsynlegt að höfða mál þetta.

Málsástæður og lagarök.

Stefnandi reisir kröfu sína á hendur stefnda á því, að með kaupsamningi, sem aðilar gerðu með sér, hafi stefndi skuldbundið sig til að greiða fyrir þær afurðir, sem hann tæki út hjá stefnanda, innan 60 daga frá úttekt þeirra. Hér sé um að ræða verslunarkaup, sem feli í sér mun ríkari skyldur til efnda á réttum tíma en í almennum kaupum.

Samkvæmt vaxtalögum sé kröfuhafa heimilt að reikna dráttarvexti af

fjárkröfum frá og með gjalddaga fram til greiðsludags. Í samningi aðila hafi eindagi verið ákveðinn 60 dögum eftir úttekt á hráefni. Hafi stefnda verið alveg ljóst, að hér hafi verið um eindaga að ræða, enda hafi það verið tekið tvisvar fram í samningnum. Einnig megi vísa til minnispunkta vegna fundar aðila 18. desember 1991, en þar hafi komið til umræðu að lengja gjaldfrest þennan í 90 daga að vori/sumri í stað þess að hafa fastan afreikningsdag, sem stefndi hafi fallist á, enda þótt það hafi ekki komist til framkvæmda, er samningurinn var undirritaður.

Samkvæmt 2. mgr. 36. gr. laga fyrir SÍF hafi stefnanda verið heimilt að nota sérhverja innstæðu stefnda til skuldajöfnunar við hverja þá skuld, sem stefndi hefði stofnað til við stefnanda, jafnóðum og hún gjaldfélli. Þessa heimild hafi stefnandi notað um úttekt á hráefni, en ekki um dráttarvexti, enda slíkt ekki venja hjá félaginu og dráttarvextir ekki bókfærðir, jafnóðum og þeir féllu á skuldina. Þetta þýði hins vegar ekki það, að fallið hafi verið frá dráttarvaxtakröfu.

Par sem bókhald stefnanda sé fært í erlendum gjaldmiðli, ECU(XEU), hafi dráttarvextir ekki verið færðir á venjubundin yfirlit yfir viðskipti einstakra félagsmanna. Slíkt hafi verið talið ómögulegt. Slíkir vaxtaútreikningar hafi verið gerðir samhliða eftir þörfum hverju sinni og alltaf í árslok.

Pegar ljóst hafi orðið árið 1993, að erfitt myndi reynast að fá skuld stefnda greidda, hafi slíkur vaxtaútreikningur verið gerður og tilkynntur stefnda. Virðist stefndi hafa sætt sig við hann, þar sem stefndi hafi gert ráð fyrir að greiða hluta af dráttarvöxtum ásamt höfuðstól skuldarinnar með tilboði sínu í nóvember 1993. Komi greinilega fram á myndskreytingu frá 30. nóvember 1993, að stefndi hafi ætlað sér að losna við að greiða umrædda dráttarvexti, en þar sé sérstaklega tekið fram, að viðskiptaskuldin sé 168.346,10 ECU(XEU), sama fjárhæð og höfuðstóll skuldarinnar var samkvæmt reikningsyfirliti frá stefnanda miðað við 15. nóvember 1993.

Það sé almenn regla kröfuréttar, að kröfuhafi eigi val um það, hvernig hann ráðstafi innborgun á skuld. Í þessu tilviki hafi innborgun stefnda 30. nóvember 1993 verið ráðstafað inn á dráttarvexti og elstu skuld og það sérstaklega tilkynnt stefnda.

Deilan standi þannig aðeins um þær eftirstöðvar, sem enn séu eftir ógreiddar á viðskiptareikningi stefnda hjá stefnanda miðað við 1. desember 1993 og dráttarvexti frá þeim degi til greiðsludags.

Stefnandi kveðst styðjast við almennar reglur kröfuréttar og ákvæði kaupalaga um verslunarkaup svo og reglur samninga- og kauparéttar um skuldbindingargildi kaupsamninga. Þá ber stefnandi fyrir sig ákvæði vaxtalaga, og um samskipti aðila vísar hann til laga fyrir SÍF, út gefinna í Reykjavík 1992.

Stefndi krefst sýknu á þeim forsendum, að stefnandi eigi ekki rétt til um-

krafinna vaxta. Ákvæði um 60 daga greiðslufrest hefði ekki verið skilið svo í viðskiptum aðila, að stefnandi hefði heimild til að reikna vexti að liðnum 60 dögum frá úttekt. Um slíka heimild hefði hugsanlega verið að ræða, ef stefnandi hefði ekki legið með birgðir frá stefnda. Það sé hins vegar andstætt ákvæðum og markmiði samningsins, að stefndi þurfi að greiða dráttarvexti af úttektum í langan tíma, meðan stefnandi lá með vöruna í vörugeymslum sínum, án þess að stefndi gæti nokkur áhrif haft á það, hvenær vörur voru fluttar út af stefnanda, eða á verðlagningu þeirra. Hafa verði í huga, að samkvæmt 13. gr. laga SÍF hafi félagsmönnum borið að afhenda félaginu allar afurðir, jafnóðum og þær voru fullbúnar, og óheimilt að selja þær sjálfir. Samkvæmt afreikningsbókum félagsins sé tiltekið á nótum, að um innkallaðan fisk sé að ræða, en ekki fisk til geymslu.

Stefnandi hefði aldrei bókfært umkrafa vexti á viðskiptareikninga stefnda, er stefndi greiddi höfuðstólinn. Hafi hann einhvern tíma talið sig eiga rétt til vaxtakröfu, hafi hann með því fallið frá henni.

Til vara er sýknu krafist á þeim forsendum, að hafi stefnandi einhvern tíma átt rétt til vaxta af úttekt stefnda, sé réttur hans fallinn niður með vísan til 36. gr. samningalaga nr. 8/1936.

Vöxtum af úttektum 22. janúar, 3. mars, 14. mars og 16. apríl 1991, samtals að fjárhæð 6.259,10 XEU, er mótmælt sérstaklega, þar sem þeir séu fyrndir samkvæmt 2. tl. 3. gr. laga nr. 14/1905 um fyrningu.

Varakrafa stefnda í málinu er höfð uppi til skuldajafnaðar við hugsanlega kröfu stefnanda. Um er að ræða vexti af fjárhæðinni 69.456,19 XEU fyrir tímabilið 1. janúar 1992 til 5. júní 1992.

Af hálfu réttargæslustefnda er því mótmælt, að hann sé skyldugur til að greiða stefnukröfur. Ábyrgð á dskj. nr. 10 sé að fjárhæð 17.000.000 krónur og hafi gilt til 30. apríl 1993. Eins og fram komi í stefnu, hafi verið gengið á ábyrgðina með símskeyti 27. apríl 1994, en aðeins fyrir 173.128,53 XEU eða u. þ. b. 13.371.876 íslenskum krónum á þáverandi gengi. Ábyrgðin sé ekki lengur í gildi sem trygging fyrir stefnukröfum.

Niðurstaða.

Í samningi þeim, sem aðilar gerðu með sér 18. desember 1991, segir, að miða skuli við 60 daga greiðslufrest, nema um annað sé samið hverju sinni. Ekki hefur verið sýnt fram á, að samkomulag hafi verið gert um annan greiðslufrest. Samkvæmt 1. gr. 9. gr. laga nr. 25/1987 um vexti, sbr. l. nr. 67/1989, skal reikna dráttarvexti af fjárkröfu frá og með gjalddaga hennar, hafi gjalddagi verið ákveðinn fyrir fram. Stefnandi gerir hér kröfu um dráttarvexti frá þeim tíma, er 60 dagar voru liðnir frá úttekt stefnda, og samkvæmt framansögðu var honum það heimilt.

Ekki er fallist á það með stefnda, að stefnanda hafi borið að bókfæra vextina jafnóðum, og ekki er sýnt fram á, að fallið hafi verið frá dráttarvaxtakröfu.

Pá var stefnanda heimilt að ráðstafa greiðslu stefnanda eins og gert var, þ. e. að gera fyrst upp vexti og ráðstafa afgangi fjárhæðar þeirrar, er greidd var inn á höfuðstól kröfunnar. Voru þá eftirstöðvar skuldar stefnda við stefnanda 59.262,17 ECU (XEU), svo sem miðað er við af hálfu stefnanda.

Ekki verður fallist á það með stefnda, að kröfur um greiðslu vaxta af úttektum í janúar, mars og apríl 1991 séu fyrndar, enda var stefnanda heimilt að ráðstafa greiðslunni til uppgjörs á áföllnum vöxtum, svo sem að framan segir, en þeir voru þá ófyrndir.

Pá verður ekki fallist á það með stefnda, að ógildingarástæður samningalaga eigi hér við, en af stefnda hálfu hefur 36. gr. laganna verið borið við; en samkvæmt því, sem að framan segir um, að stefnandi var að selja stefnda hráefni, sem stefnandi keypti frá þriðja aðila, þykja framangreind ákvæði ekki koma til álita hér.

Skuldajafnaðarkrafa stefnda er studd því, að stefnda beri vextir af greiðslum fyrir tímabilið 1. janúar 1992 til 5. júní 1992. Samkvæmt yfirlitum á dskj. 28 og 29 er hér um lokaverð að ræða, en með því að framsetning vaxtaútreiknings, þ. e. upphafstími vaxta í hverju tilviki fyrir sig, er óljós, verður ekki um þessa kröfu dæmt hér.

Samkvæmt þessu er stefnukrafa tekin til greina, og verður stefndi dæmdur til að greiða stefnanda 59.262,17 ECU (XEU) með vöxtum, eins og greinir í dómsorði.

Eftir úrslitum málsins ber að dæma stefnda til að greiða stefnanda 700.000 krónur í málskostnað, og hefur þá ekki verið tekið tillit til reglna um virðisaukaskatt.

D ó m s o r ð:

Stefndi, Sæunn Axels hf., greiði stefnanda, SÍF hf., 59.262,17 ECU (XEU) með dráttarvöxtum skv. 11. gr. vaxtalaga nr. 25/1987, sbr. l. nr. 67/1989, með 10,3% dráttarvöxtum frá 1. desember 1993 til 1. janúar 1994, með 10,1% dráttarvöxtum frá þeim degi til 1. apríl s. á., með 10,8% dráttarvöxtum frá þeim degi til 1. júní s. á., með 10,3% dráttarvöxtum frá þeim degi til 1. október s. á., en með 10,1% dráttarvöxtum frá þeim degi til greiðsludags. Dráttarvextir leggist við höfuðstól á tólf mánaða fresti, í fyrsta sinn 1. desember 1994.

Stefndi greiði stefnanda 700.000 krónur í málskostnað.